

<https://helda.helsinki.fi>

Pedagogiikan poluilla - Tapani Innanen uskontokasvattajana

Räsänen, Antti

Suomalainen teologinen kirjallisuusseura
2021

Räsänen , A 2021 , Pedagogiikan poluilla - Tapani Innanen uskontokasvattajana .
julkaisussa A Kimanen , J Urponen & A-E Kilpeläinen (toim) , Oppimista katsomusten äärellä
. 1. toim , Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja , Nro 296 , Suomalainen
teologinen kirjallisuusseura , Helsinki , Sivut 11-15 .

<http://hdl.handle.net/10138/352437>

acceptedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Pedagogiikan poluilla – Tapani Innanen uskontokasvattaja

Uskonnonpedagogiikan tieteenala haluaa muistaa tällä juhlakirjalla eläkkeelle jäävää pitkäaikaista työntekijäänsä Tapani Innasta. Uransa aikana Tapani on ollut monessa mukana. Hän on muun muassa toiminut opiskelijapappina, uskonnonopettajana koulussa, opettajankouluttajana, oppimateriaalien laatijana, opettajana ja tutkijana kolmessa yliopistossa. Hän on monipuolinen ja laaja-alainen tutkija ja erinomainen opettaja. Tapanin tutkimusintressit ja niiden myötä kirjallinen tuotanto ovat suuntautuneet laajalle. Nostan tässä tekstissä esille viisi keskeistä tutkimus- ja kehittämisaluetta, joissa Tapanin panos on ollut merkittävä. Niitä ennen muutama sana siitä, millaisten etappien kautta Tapanin tie johti teologiseen tiedekuntaan ja tehtävään, josta hän nyt jää eläkkeelle.

Olemme olleet työtovereita miltei katkoksetta vuodesta 2007 saakka. Näinä vuosina olen oppinut tuntemaan Tapanin luotettavana, asioihin tarttuvana ja alati positiivisena kollegana. Vuosien kuluessa olen havainnut monia meitä yhdistäviä asioita, joista yhteisen alamme uskonnonpedagogiikan kannalta varmastikin tärkein on usko kasvatukseen ja oppimisen mahdollisuuksiin. Se alkaa oppimisen, opettamisen ja uskontokasvatuksen arvostamisesta, ja päättyy Suomen laadukkaan koulujärjestelmän arvossa pitämiseen ja puolustamiseen.

Kaiken kasvatustyön, mutta erityisesti uskontokasvatuksen arvostamisen juuret juontuvat paljon kauemmas kuin vain yhteisen työtoveruutemme vuosiin. Me olemme molemmat Saimaan saariston kasvatteja. Tapani on syntynyt Säämingin (nyk. Savonlinna) Kokonsaaresta. Minä olen varttunut sieltä alavesien suuntaan, Puumalan Partalansaaresta. Opintielle lähteminen saaristo-olosuhteista vaati paljon: uhrauksia perheeltä, vaivalloisia koulumatkoja saaresta mantereelle, joskus ikäviä iltoja koulukortteerissa. Mutta ennen kaikkea koulunkäynti oli täynnä iloa ja intoa siitä, miten maailma kaikkine ihmeellisyyksineen, joskus kummallisuuksineen, aukeaa tiedonjanoiselle. Näistä taustoista on peräisin arvostus ja myös kiitollisuus saamiemme mahdollisuuksia kohtaan. Nykyään hyvä koulutus on helposti kaikkien saatavilla, se on lähes itsestäänselvyys, vielä 1960-luvulla se vaati monen ihmisen vaivannäköä, paljon tukea ja kannustusta. Tapani kiittää väitöskirjansa esipuheessa kauniisti lapsuudenkotinsa väkeä siitä, että kirjat olivat kotona tuttuja, oppimista, erityisesti kirjoittamista, arvostettiin. Koulunkäyntiin jaksettiin kannustaa.

Tapani Innanen valmistui teologian maisteriksi Helsingin yliopistosta syksyllä 1978 pääaineenaan dogmatiikka. Oppiaineen kuulu professori **Seppo A. Teinonen** toivotti Innasen tervetulleeksi jatko-opintoihin, jotka kuitenkin saivat vielä jäädä odottamaan tulevia vuosia. Nuorta maisteria tarvittiin Tampereella opiskelija- ja koululaispappina. Työn ohessa Tapani harrasti, kuten hän on itse ilmaissut, historian ja kasvatustieteen opintoja Tampereen yliopistossa. Harrastuksena alkaneesta opiskelusta seurasi myös opettajan pätevyys, joka mahdollisti siirtymisen Valkeakosken lukion uskonnonopettajan tehtäviin.

Jatko-opintojen aika Helsingin yliopistossa tuli 1990-luvulla. Tampereen yliopistoon suoritettujen historian opintojen luontevaksi jatkoksi Innanen valitsi teologiseksi oppiaineekseen kirkkohistorian. Väitöskirjan ohjaajaksi tuli professori **Eino Murtorinne**. Historian metodein tehdyn tutkimuksen ajanjakso tarkentui tutkimuksen edetessä, sisällön suhteen kaikki oli Tapanille selvää

heti alusta asti. Häntä kiinnosti selvittää, ketkä opiskelivat teologiaa. Miksi ala kiinnosti opiskelijoita ja millaisista lähtökohdista teologiksi tultiin?

Haastavan ja kuormittavan lukion lehtorin työn ohessa väitöskirjan tekeminen ei ollut helppoa. Kenties väitöskirjan kirjoittaminen olisi jäänyt, ellei Tapania olisi yllätyksekseen kutsuttu vuonna 1996 uskonnon ja historian didaktiikan lehtoriksi Tampereen yliopiston Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitokseen. Alkoi yliopistouran ensimmäinen vaihe. Luokanopettajien kouluttajana Tapani toimi aina vuoteen 2003, kaikkiaan seitsemän vuotta. Hämeenlinnan yliopistoyksikön akateeminen ilmapiiri ja kannustavat työtoverit sekä apurahat kirittivät Innasta tutkimustyössä. Teologian tohtoriksi Tapani Innanen väitteli marraskuussa 2003 tutkimuksellaan *Teologiksi nuorena tasavallassa. Suomalaisten teologian ylioppilaiden rekrytoituminen, opiskeluaika ja valmistuminen teologiprofession murroksessa 1918–1929*. Saman vuoden syyslukukauden alusta Tapani Innanen oli aloittanut työn opettajana Tampereen klassillisessa lukiossa.

Yliopistouran toinen vaihe sijoittuu Joensuun yliopistoon. Innanen valittiin vuonna 2004 läntisen teologian ja soveltavan kasvatustieteen yhteiseksi uskonnonpedagogiikan lehtoriksi, tosin hän ei Joensuun vaiheensa aluksi hoitanut lehtorin tointa, vaan toimi uskonnonpedagogiikan professorin tehtävässä Joensuun yliopiston teologisessa tiedekunnassa aina syksyyn 2007 saakka. Samaisessa professorin tehtävässä hän työskenteli myöhemmin vuosina 2012–2014, yliopisto oli välillä ehtinyt muuttua Itä-Suomen yliopistoksi ja tiedekunta teologian osastoksi. Joensuun yliopiston aika oli Tapanille pedagogisen kehittämisen aikaa. Hänet muistetaan siellä tiedekunnan opetuksen tason kohottajana, jolle myös opiskelijoiden osallistaminen oli tärkeää.

Tapanin yliopistouran kolmas yliopisto on hänen alma materinsa, Helsingin yliopisto, jonne hän siirtyi Joensuun yliopiston lehtorin tehtävästä syksyllä 2009. Hänet valittiin uskonnonpedagogiikan yliopistonlehtorin tehtävään, josta hän nyt jää eläkkeelle. Välillä Tapani on ansiokkaasti hoitanut uskonnonpedagogiikan professorin tehtäviä Helsingin yliopistossa (vv. 2010–2012) ja Itä-Suomen yliopistossa (vv. 2012–2014).

Tapani Innanen on laaja-alainen tutkija. Hän on uransa eri vaiheissa ollut kiinnostunut hyvinkin erilaisista tutkimusteemoista. Yhteisenä juonteena näille kaikille on pyrkimys yhdistää teologian, historian ja kasvatustieteiden näkökulmia sekä niiden tutkimusotteita päätyen aina lopulta uskonnonpedagogiikan perusprinsippeihin. Esittelen tiiviisti viisi Tapanin keskeistä tutkimusintressiä.

Ensimmäinen tutkimusintressi suuntautui teologeihin, heidän taustaansa, opiskeluunsa. Jo mainittu väitöskirja *Teologiksi nuorena tasavallassa* (2003) käsitteli laajasti koko teologiprofessiota. Tutkimuksen primääriaineisto muodostui 518 teologian opiskelijasta vuosien 1918–1929 väliseltä ajalta. Innanen osoitti tutkimuksessaan, että Lounais- ja Etelä-suomalaisten teologian ylioppilaiden tausta oli vahvasti evankelinen, kun taas Etelä- ja Keski-Pohjanmaan seuduilta tulleiden ylioppilaiden tausta oli tyypillisesti herännäisyydessä. Mielenkiintoinen tutkimustulos on myös se, että varsinaisen teologiprofession ja -identiteetin muodostumisessa yliopisto-opinnoilla ja teologisen tiedekunnan opettajilla oli hyvin suuri merkitys. Kotitausta ja opiskeluaikaiset vaikutteet tekivät yhdessä teologin. Suurin osa teologeista päätyi papiksi. Väitöskirjansa tematiikkaa kehittäen ja laajentaen Innanen julkaisi vielä vuosina 2008 ja 2009 artikkelit autonomian ajan lopun jumaluusopin ylioppilaista ja sisällissodan kokeneista teologeista.

Toinen Tapani Innasen tutkimusintressi suuntautui laajasti uskonnon oppimiseen koulussa ja yhteisössä. Tutkimuksessaan *Uskonnon opettamista ja oppimista maalaisyhteisössä. Paikallistutkimus Kallislahden kyläkoulun ajalta ja alueelta* (2006) Innanen yhdistää monipuolisesti yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen, historiantutkimuksen ja uskonnondidaktisen tutkimuksen lähestymistavat. Arkistomateriaaleja sekä muistelu- ja haastatteluaineistoja yhdistellen syntyy kattava kartoitus Kallislahden kylän uskonnollisen oppimisen konteksteista alkaen kierokulun ajoista aina 2000-luvun alkuvuosiin ulottuen. Innanen käyttää tulostensa tulkinnaissa oivaltavasti **Etienne Wengerin** ja **Jean Laven** toimintayhteisöjen oppimisen teoriaa. Tutkimuksen anti on uskonnonpedagogiikalle merkittävä.

Rippikoulututkimus on ollut Tapani Innaselle läheinen ja tärkeä monen vuoden ajan. 2000-luvun puolivälistä vuosikymmenen loppuun hän ohjasi lukuisia rippikouluun liittyviä opinnäytteitä ja julkaisi itse monia artikkeleita erityisesti rippikoulun opetussuunnitelmasta ja rippikouludidaktiikasta. Innanen toimitti yhdessä **Kati Niemelän** kanssa rippikouluprojektin raportin *Rippikoulun todellisuus* (2009), joka vastaa käytännöllisiin kysymyksiin: Mitä rippikoulussa tapahtuu? Miten rippikoulu vastaa sille asetettuja tavoitteita ja ihanteita? Tapani Innasen kansainvälinen kontribuutio näkyy parhaimmillaan juuri rippikoulututkimuksessa. Hänen merkittävimmät kansainväliset artikkelinsa, hyvänä esimerkkinä *Confirmation work instructions and confirmation workers in the Nordic Lutheran Churches* (2012), käsittelevät rippikoulua. Myös Tapani Innasen kansainväliset verkostot ovat suurimmalta osaltaan rippikoulututkimuksen laajaa kansainvälistä verkostoa.

Neljäs tutkimusintressi vei Tapani Innasen musiikin maailmaan. Vuosina 2010–2014 hän johti *Virsiä ja laulujen suomalaista tutkimushanketta*. Virret ovat kirkon julistusta, mutta samalla ne ovat hyvin vahvasti pedagogiikkaa ja edistävät uskontokasvatuksen päämääriä. Näin ei siis ole laisinkaan ihme, että Innanen kiinnostui tästä uskonnonpedagogiikan kannalta tärkeästä hankkeesta. Virsitutkimushankkeen tavoitteena oli tarkastella monitieteisin menetelmin virren olemusta, asemaa ja merkitystä 2000-luvun alun suomalaisessa kulttuurissa ja uskonnollisessa elämässä. Hankkeen keskeiset tulokset koottiin Innasen ja **Veli-Matti Salmisen** toimittamaan kirjaan *Virsi ja laulu Suomessa* (2014). Vastaavanlaista monitieteistä virsitutkimushanketta ei Suomessa ollut aikaisemmin toteutettu. Jo pelkästään hankkeen alussa laadittu virsitutkimuksen bibliografia ja virsien jumalanpalveluskäytön kartoitus ovat kumpikin omalla tavallaan arvokasta aineistoa tutkijoiden käyttöön edelleenkin. Muiltakaan osin virsitutkimushanke ei päättynyt hankkeen rahoituksen päättyessä, sillä hankkeessa esille nostettuja teemoja tutkitaan edelleen. Syyskuussa 2020 tarkastettiin Tapanin ohjaama väitöskirja, *Suvivirrestä Hard Rock Hallelujaan? Uskonnollinen musiikki perusopetuksen evankelisluterilaisen uskonnon ja musiikin oppikirjoissa*, myös muita väitöskirjoja on vielä tulossa laajentamaan virren ja laulun tutkimuskenttää Suomessa.

Viidentenä intressinä mainitsen kaksi Tapani Innasen johtamaa tutkimus- ja kehittämishanketta. Ne ovat erinomaisia esimerkkejä siitä, miten Tapani on yhdistänyt teoriaa ja käytäntöä sekä teologiaa ja pedagogiikkaa. Vuosina 2017-2019 Tapani johti teologisessa tiedekunnassa kulttuuri- ja katsomussensitiivisen opetuksen ja ohjauksen kehittämishanketta (KuKaS). Hankkeen yhteistyöverkosto oli laaja käsittäen Turun ja Jyväskylän yliopistot, Espoon kaupungin opetustoimen, Helsingin normaalikoulut ja vapaan sivistystyön setlementtitoiminnan. Tavoitteena oli lisätä tutkimusperustaisella koulutuksella kulttuuri- ja katsomussensitiivisyyttä. KuKaS-hanke

tuotti opetuskokeiluja, joissa sensitiivisyyttä edistävimmäksi menetelmäksi osoittautui tapauskeskustelumenetelmä.

Toinen hanke ajoittuu vuosiin 2019-2021, se on nimeltään *Uskallus – Uskonnot, katsomukset ja osallisuus perusopetuksessa*. Hankkeessa tuotetaan oppimateriaaleja. Lisäksi se on tiedekasvatuksen pilottihanke teologisessa tiedekunnassa. Uskallus -hankkeessa kehittäjäopettajien verkosto luo mitä erilaisimpia materiaaleja opettajien työn tueksi. Tässä hankkeessa kehitetään esimerkiksi oikeudenmukaisuustyöskentelyä, stereotyyppien kumoamisharjoituksia tai vaikkapa etuoikeussimulaatioita harjoittamaan itsetuntemusta ja empatian kehittymistä. Tapani Innasen vankka pedagoginen osaaminen ja pitkä käytännön kokemus opetustyöstä ovat olleet onnistumisen edellytys Uskallus -hankkeessa.

Suomen kouluhistoriallinen seuran vuosikirjaan kirjoittamassaan artikkelissa Tapani Innanen kertoo, miten hän on ilomielin saanut virkatehtävissään yliopistossa opettaa, ohjata tieteentekoa ja tehdä omaa tutkimusta. Tapani on tehnyt tärkeää ja ainutlaatuista akateemista työtä. Työyhteisö ja työtoverit kiittävät Tapania työpanoksesta ja työtoveruudesta ja toivottavat kaikkea hyvää elämässä eteenpäin.